

Ф. М. МЕДВІДЬ

В. В. БАРАН

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

Т. О. КУРЧИНА

Київський національний університет ім. Т. Шевченка

ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ 2012 РОКУ: ЗАКОНОДАВЧІ ІННОВАЦІЇ ТА ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ФЕНОМЕНИ

Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 22–30

Розглянуто вибори народних депутатів України 2012 р. крізь призму інновацій та електоральних феноменів.

Одразу після прийняття позачерговою сесією Верховної Ради УРСР 24 серпня 1991 р. Акту проголошення незалежності України такий вагомий політологічний термін, як “вибори”, для абсолютної більшості громадян нашої держави набув принципово іншого значення. Оскільки замість безальтернативного тотального підтвердження повноважень влади КППС та її територіальних структур громадяни України отримали можливість шляхом волевиявлення змінювати існуючу суспільну ситуацію в державі.

“Це вибір для себе, для своїх дітей та онуків, для поколінь прийдешніх. Ми не маємо права помилитися. Хай кожен з нас у хвилину визначення залишиться сам на сам зі своєю совістю і своїм розумом, щоб ніхто і ніщо, окрім відповідальності перед народом і майбутнім, не могло вплинути на волю кожного, бо в наших руках — доля молоді незалежної держави, доля Батьківщини, рідної землі” [11], — цей уривок із Звернення Верховної Ради України до народу від 11 жовтня 1991 р. може слугувати певним вічним еталоном політичним орієнтиром для виборців у момент здійснення волевиявлення.

Згідно зі ст. 69, 70, 71 Конституції України: “Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії. Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення

вісімнадцяти років. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними. Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Виборцям гарантується вільне волевиявлення” [1; 9, 92–100; 10, 410–425].

За двадцять два роки нашої незалежності вибори до єдиного законодавчого органу державної влади України — Верховної Ради України проходили шість разів. Тому чергові вибори народних депутатів України VII скликання, що відбулися 28 жовтня 2012 р., на сьогодні є хоча і проміжною, але вершиною історичної еволюції вітчизняної парламентської демократії.

I. ЗАКОНОДАВЧІ ІННОВАЦІЇ

З метою цілісного, коректного та об'єктивного зіставлення ключових аспектів Закону України “Про вибори народних депутатів України” від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI [6], Закону України “Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 р.” від 5 липня 2012 р. № 5175-VI [7] та відповідних попередніх редакцій електоральних правових полів [2–5; 8] розділ “Законодавчі інновації” цієї статті поданий у вигляді порівняльних таблиць та коротких аналітичних коментарів до них.

**Інновація 1–2: Змішана (пропорційно-мажоритарна) система.
Заборона виборчих блоків**

Чинна законодавча норма	Попередні законодавчі норми		
	17.11.2011	18.11.1993	24.09.1997
“Кількісний склад Верховної Ради України становить 450 депутатів. Вибори депутатів здійснюються за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою: 1) 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі (за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій; 2) 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах”	“Вибори проводяться по 450 одномандатних виборчих округах на основі абсолютної більшості”	“Усього обирається 450 депутатів. З них 225 обирається в одномандатних виборчих округах на основі відносної більшості, а 225 — за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва. Депутатські мандати між політичними партіями, виборчими блоками партій, списками кандидатів у депутати від яких отримали чотири або більше чотирьох відсотків голосів виборців, розподіляються пропорційно кількості отриманих ними голосів”	“Кількісний склад Верховної Ради України визначається Конституцією України. У розподілі мандатів депутатів беруть участь партії (блоки), виборчі списки яких за підсумками голосування на виборах депутатів набрали не менше трьох відсотків голосів виборців, що взяли участь у голосуванні”

Повернення до основ правового поля виборів народних депутатів України 1998 та 2002 рр. значною мірою врегулювало неоднорідність представлення інтересів адміністративно-територіальних одиниць та дещо зменшило характерне для пропорційної системи закритих списків явище “паротяга” (яскрава п’ятірка лідерів та множина маловідомих кандидатів).

Заборона виборчих блоків теоретично могла бути причиною непотраплення окремих політичних партій в український парламент VII скликання. Водночас ця законодавча норма стала каталізатором саморозпуску малих партій та вливання їх до складу потужних громадсько-політичних утворень.

Інновація 3: Підвищення прохідного виборчого бар’єра

Чинна законодавча норма	Попередні законодавчі норми	
	17.11.2011	24.09.1997
“Право на участь у розподілі депутатських мандатів набувають кандидати у депутати, включені до виборчих списків партій, що отримали п’ять і більше відсотків голосів виборців, у співвідношенні до сумарної кількості голосів виборців, поданих за кандидатів у депутати, включених до виборчих списків партій”	“Депутатські мандати між політичними партіями, виборчими блоками партій, списками кандидатів у депутати від яких отримали чотири або більше чотирьох відсотків голосів виборців, розподіляються пропорційно кількості отриманих ними голосів”	“У розподілі мандатів депутатів беруть участь партії (блоки), виборчі списки яких за підсумками голосування на виборах депутатів набрали не менше трьох відсотків голосів виборців, що взяли участь у голосуванні”

Перше в політичній історії України підвищення прохідного виборчого бар'єра спричинило ефект голосування виборця за популярні політичні партії, навіть попри виражену симпатію до ідейних засад чи особистісних

якостей лідерів невеликих політичних сил. Результати численних передвиборчих соціологічних досліджень тільки посилили своєрідну диференціацію на “прохідні” та “непрохідні” партії.

**Інновація 4: Відсутність у бюлетені графи
“Не підтримую жодного з кандидатів”**

Чинна законодавча норма	Попередні законодавчі норми	
17.11.2011	18.11.1993	25.03.2004
“У виборчому бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі назви партій розміщуються у порядку їх номерів, визначених жеребкуванням, яке проводить Центральна виборча комісія за участю представників партій у Центральній виборчій комісії після закінчення реєстрації кандидатів у депутати від партій перед затвердженням форми і тексту виборчого бюлетеня. У виборчому бюлетені зазначаються визначений жеребкуванням номер кожної партії, повна назва відповідної партії, власні імена (усі власні імена) та по батькові (за наявності) перших п'яти кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії. Між номером кожної партії та назвою цієї партії розміщується порожній квадрат”	“До бюлетеня включаються в алфавітному порядку всі зареєстровані кандидати у депутати з зазначенням прізвища, імені, по батькові кандидата, року народження, партійності, посади (заняття)”	Назви партій (блоків) у виборчому бюлетені розміщуються у порядку їх номерів, визначених жеребкуванням, яке проводить Центральна виборча комісія за участю представників партій (блоків) у Центральній виборчій комісії після закінчення реєстрації кандидатів у депутати від партій (блоків) перед затвердженням форми і тексту бюлетеня. У виборчому бюлетені зазначаються визначений жеребкуванням номер кожної партії (блоку), повна назва відповідної партії (блоку з обов'язковим зазначенням назв партій, що входять до блоку), прізвища, імена, по батькові перших п'яти кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії (блоку). Між номером кожної партії (блоку) та назвою цієї партії (блоку) розміщується порожній квадрат. Після переліку партій (блоків) розміщується відділений від переліку партій (блоків) неперервною лінією текст: “Не підтримую кандидатів у народні депутати України від жодної політичної партії, виборчого блоку політичних партій” і ліворуч біля цього тексту розташовується порожній квадрат”

Якщо відсутність у бюлетені графи “Проти всіх” чи “Не підтримую жодного кандидата” на парламентських виборах 1994 р. (тим паче за системи абсолютної більшості) було раціональним рішенням, то у 2012 — це був

суттєвий крок назад в еволюції українського електорального законодавства. Оскільки як мінімум 2—3 відсотки виборців були позбавлені традиційного права на аполітичне протестне голосування.

Інновація 5: Відеоспостереження у режимі реального часу під час голосування

Чинна законодавча норма (попередніх законодавчих норм не було)
05.07.2012
“Встановити, що для підвищення рівня довіри суспільства до виборів, публічності та відкритості виборчого процесу, доступу громадськості до спостереження у режимі реального часу під час голосування, а також створення відеозапису підрахунку голосів виборців у приміщенні для голосування звичайної виборчої дільниці використовується система відеоспостереження, відеозапису і трансляції зображення, яка у передбаченому цим Законом порядку забезпечує створення інформації,

передачу зображення з приміщення для голосування звичайної виборчої дільниці з можливістю його перегляду на відповідному веб-сайті у мережі Інтернет та подальше збереження створеної в процесі відеоспостереження інформації. Система відеоспостереження не встановлюється у приміщеннях Центральної виборчої комісії, окружних виборчих комісій, дільничних виборчих комісій закордонних та спеціальних виборчих дільниць. Використання системи відеоспостереження у день голосування та під час підрахунку голосів є обов'язковим. У разі технічної неможливості забезпечити передачу зображення з приміщення для голосування окремої звичайної виборчої дільниці. Система відеоспостереження у такому приміщенні використовується для створення та зберігання відповідної інформації. Веб-камери повинні розташовуватися таким чином, щоб не порушувати таємницю волевиявлення виборців, одночасно забезпечуючи контроль за дотриманням процедури голосування і підрахунку голосів.

Масове використання сучасних інформаційних технологій у режимі реального часу як чинника публічного контролю за процесом голосування та підрахунку голосів можна вважати вдалою законодавчою інновацією. Проте така система відеоспостереження апіорі не унеможлиблює фіксації всіх порушень у день голосування.

II. ЕЛЕКТОРАЛЬНІ ФЕНОМЕНИ

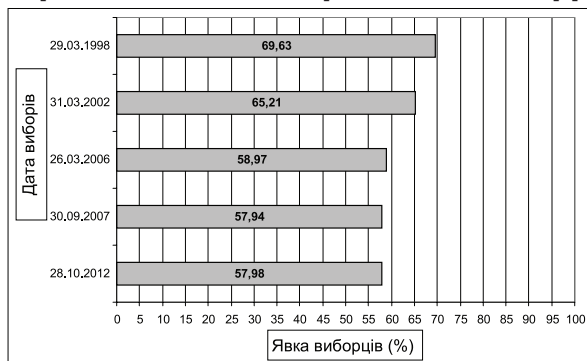
В основу цього розділу покладено ґрунтовний емпіричний матеріал щодо результатів виборів народних депутатів України 1998–2012 рр., а також феноменологічний аналіз електоральних тенденцій виборів до Верховної Ради VII скликання.

Феномен 1: Збільшення явки виборців

Протягом парламентських кампаній 1998–2007 рр. явка громадян України на виборчі дільниці неухильно зменшувалась. Незначний приріст (0,04 %) показника електоральної відповідальності при бажанні можна пояснити як позитивними (вдосконалення політичної культури українців), так і негативними (демографічна криза) факторами (діагр. 1).

Діаграма 1

Динаміка зміни явки виборців на парламентських виборах 1998–2012 рр.

Феномен 2: Абсолютний електоральний прогрес ВО “Свобода”

У 1998 р. виборчий блок партій “Менше слів”, який складала дві політичні партії – Всеукраїнське політичне об'єднання “Державна самостійність України” та Соціал-національна партія України, отримав 45155 (або 0,17 %) голосів та посів 29-те місце з 30-ти можливих.

Проте після перейменування у лютому 2004 р. Соціал-національної партії України у Всеукраїнське об'єднання “Свобода” ця політична сила здобула унікальні у світовій електоральній історії виборчі результати. Оскільки на виборах 2006, 2007 та 2012 років ВО “Свобода” щоразу отримувало абсолютний геометричний приріст підтримки виборців як в Україні в цілому, так і в кожній територіально-адміністративній одиниці зокрема. Причому кількість отриманих голосів у кожному з регіонів у 2012 р. зросла, порівняно з 2006 р., у десятки разів (Рівненська обл. – у 61 раз; Запорізька обл. – у 51 раз; Херсонська – у 50 разів) (табл. 1).

Феномен 3: Чіткий поділ на “прохідні” та “непрохідні” партії

На виборах народних депутатів 28 жовтня 2012 р. була зафіксована унікальна в електоральній історії України тотальна диференціація між парламентськими і непарламентськими політичними партіями.

Якщо протягом 1998–2007 рр. на парламентських виборах коефіцієнт виборчого бар'єру (співвідношення кількості голосів, які отримала остання політична сила, з числа тих, що подолали виборчий бар'єр, до кількості голосів, які отримала перша політична сила, з числа тих, що не подолали виборчий

Абсолютний електоральний прогрес ВО "Свобода" на парламентських виборах 2006–2012 рр.

№	Реґіон	Кількість голосів			Відсоток голосів			Місце		
		2006	2007	2012	2006	2007	2012	2006	2007	2012
1.	АР Крим	532	827	7637	0,05	0,09	1,04	34	16	7
2.	Вінницька обл.	1374	4120	67024	0,14	0,47	8,40	23	8	5
3.	Волинська обл.	3347	8215	90612	0,55	1,45	17,98	15	7	2
4.	Дніпропетровська обл.	1853	4471	72257	0,10	0,27	5,19	31	11	5
5.	Донецька обл.	853	2123	23557	0,03	0,08	1,20	34	13	6
6.	Житомирська обл.	942	2566	44188	0,13	0,39	7,47	28	9	5
7.	Закарпатська обл.	1027	2670	39160	0,17	0,54	8,35	32	7	4
8.	Запорізька обл.	609	1968	30758	0,06	0,21	3,85	33	12	5
9.	Івано-Франківська обл.	10266	26792	222013	1,28	3,41	33,79	7	3	2
10.	Київська обл.	1904	6146	93082	0,19	0,67	10,84	20	7	4
11.	Кіровоградська обл.	728	1207	26026	0,13	0,25	6,22	27	11	5
12.	Луганська обл.	420	798	13203	0,03	0,06	1,29	33	15	6
13.	Львівська обл.	33829	45681	499703	2,23	3,06	38,02	6	4	1
14.	Миколаївська обл.	702	1137	20356	0,11	0,20	4,30	29	11	5
15.	Одеська обл.	1338	1771	28618	0,12	0,17	3,30	28	13	5
16.	Полтавська обл.	1339	2378	54206	0,15	0,30	7,94	25	10	5
17.	Рівненська обл.	1439	6680	87444	0,22	1,12	16,63	20	7	3
18.	Сумська обл.	903	1335	33783	0,13	0,21	6,37	23	11	5
19.	Тернопільська обл.	13317	22886	176534	1,97	3,44	31,22	7	3	2
20.	Харківська обл.	1556	2928	43461	0,10	0,22	3,83	24	12	5
21.	Херсонська обл.	402	1010	20255	0,07	0,20	4,71	34	12	5
22.	Хмельницька обл.	2457	3461	75748	0,31	0,48	11,79	18	7	4
23.	Черкаська обл.	1670	4851	59414	0,23	0,73	9,48	18	7	4
24.	Чернівецька обл.	1903	3129	35450	0,41	0,76	8,71	19	7	4
25.	Чернігівська обл.	743	1645	31473	0,11	0,28	5,98	29	11	6
26.	м. Київ	5490	17105	227118	0,37	1,25	17,33	17	7	3
27.	м. Севастополь	105	170	2026	0,05	0,09	1,37	34	16	7
	Україна	91321	178660	2129933	0,36	0,76	10,44	18	8	5
	Закордонний округ	291	590	4827	0,85	2,28	23,63	9	4	1

бар'єр) жодного разу не перевищив показника 1,99, то у 2012 р. він становив 6,61. Більше того, кількість відданих голосів за Партію Наталії Королевської “Україна – Вперед!” у 2012 р. була у 2,07 раза меншою, ніж рівень підтримки Соціалістичної партії України у 2007 р.; кількість відданих голосів за політичну партію Всеукраїнське об'єднання “Свобода” у 2012 р. – у 1,31 раза більшою, ніж рівень підтримки Соціал-демократичної партії України (об'єднана) у 2002 (табл. 2).

Лише дві політичні партії (Радикальна Партія Олега Ляшка та Партія “Руський блок”), з числа тих, що не ввійшли до Верховної Ради VII скликання, зуміли подолати встановлений виборчий бар'єр, або подолати хоча б в одному з регіонів України. Причому кількість партій та загальна сума їх локальних досягнень (2) є найменшою в історії українських парламентських виборів за пропорційною системою (попередній антирекорд: 2007 р. – 3 партії, 10 регіонів) (табл. 3).

Таблиця 2

Коефіцієнт виборчого бар'єру на парламентських виборах 1998–2012 рр.

Рік виборів	Остання з числа політичних сил, що подолали виборчий бар'єр			Коефіцієнт виборчого бар'єру*
	Назва	Кількість голосів	Відсоток голосів	
1998	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	1066113	4,01	1,09
2002	Соціал-демократична партія України (об'єднана)	1626721	6,27	1,95
2006	Комуністична партія України	929591	3,66	1,25
2007	“Блок Литвина”	924538	3,96	1,38
2012	політична партія Всеукраїнське об'єднання “Свобода”	2129933	10,44	6,61
Рік виборів	Перша з числа політичних сил, що не подолали виборчий бар'єр			Коефіцієнт виборчого бар'єру*
	Назва	Кількість голосів	Відсоток голосів	
1998	Народна партія (Народна аграрна партія України, Аграрна партія України)	978330	3,68	1,09
2002	Виборчий блок політичних партій “Блок Наталії Вітренко”	836198	3,22	1,95
2006	Блок Наталії Вітренко “Народна опозиція”	743704	2,93	1,25
2007	Соціалістична партія України	668234	2,86	1,38
2012	Партія Наталії Королевської “Україна – Вперед!”	322198	1,58	6,61

Примітка: Коефіцієнт виборчого бар'єру = Кількість голосів, які отримала остання політична сила, з числа тих, що подолали виборчий бар'єр / Кількість голосів, які отримала перша політична сила, з числа тих, що не подолали виборчий бар'єр.

За результатами виборів 28 листопада 2012 р. вперше в історії жодна з партій, які не подолали виборчий бар'єр, не зуміла увійти в трійку в регіонах. А сумарна кількість балів Партії Наталії Королевської “Україна – Вперед!”, політичної партії “Наша Україна”, Партії “Руський блок” та Радикальної Партії Олега Ляшка за потраплян-

ням політичних сил у п'ятірки кращих у регіонах (9) є найменшою упродовж українських парламентських виборів за пропорційною системою (попередній антирекорд: 2002 р. – 4 партії, 15 балів). (Система нарахування балів така: за перше місце 5 балів, друге – 4, третє – 3, четверте – 2, п'яте – 1) (табл. 4).

Таблиця 3

Подолання виборчого бар'єру в регіонах на парламентських виборах 2012 р.

Місце (різниця місць*)	Партія	Кількість регіонів
1 (+1)	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	27
2 (-1)	Партія регіонів	26
3 (0)	Політична партія "УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка"	25
4 (0)	Комуністична партія України	24
5 (0)	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	18
6 (+2)	Радикальна Партія Олега Ляшка	1
6 (+7)	Партія "Руський блок"	1
Інші партії не подолали виборчий бар'єр у регіонах жодного разу		
Примітки:		
1) Різниця місць = Місце за даним показником – Місце за результатами виборів.		
2) Напівжирним шрифтом виділені партії (виборчі блоки партій), що ввійшли до Верховної Ради України.		

Таблиця 4

Потрапляння в п'ятірку кращих у регіонах на парламентських виборах 2012 р.

Місце (різниця місць)	Партія	Кількість ... місць					Сума балів
		1-х	2-х	3-х	4-х	5-х	
1 (+1)	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	15	2	10			113
2 (-1)	Партія регіонів	11	10		6		107
3 (0)	Політична партія "УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка"		2	14	10	1	71
4 (0)	Комуністична партія України		10	1	5	8	61
5 (0)	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	1	3	2	5	11	44
6 (0)	Партія Наталії Королевської "Україна – Вперед!"					3	3
6 (+1)	політична партія "Наша Україна"					3	3
8 (+5)	Партія "Руський блок"				1		2
9 (-2)	Радикальна Партія Олега Ляшка					1	1
Інші партії (блоки) не потрапляли в регіональні п'ятірки кращих жодного разу							
Примітки:							
1) Різниця місць = Місце за даним показником – Місце за результатами виборів.							
2) Напівжирним шрифтом виділені партії (виборчі блоки партій), що ввійшли до Верховної Ради України.							

**Міра спотворення результатів після процедури конвертації
на парламентських виборах 2012 р.**

Місце	Партія	Реальні результати		Результати після конвертації		Спотворення	
		відсотки голосів	кількість мандатів	відсотки голосів	кількість мандатів	відсотки голосів	кількість мандатів
1	Партія регіонів	30,00	68	32,21	72	2,21	4
2	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Батьківщина"	25,54	57	27,43	62	1,89	5
3	Політична партія "УДАР (Український Демократичний Альянс за Реформи) Віталія Кличка"	13,96	31	15,00	34	1,04	3
4	Комуністична партія України	13,18	30	14,15	32	0,97	2
5	політична партія Всеукраїнське об'єднання "Свобода"	10,44	23	11,21	25	0,77	2

Враховуючи, що сумарний відсоток електоральної підтримки, отриманий партіями, що не подолали прохідний бар'єр у 2012 р. був рекордно малим (6,88), то ці вибори стали найменш спотвореними після процедури конвертації голосів за період незалежності України (табл. 5).

Отже, чергові вибори народних депутатів України VII скликання, що відбулись 28 жовтня 2012 р., вже зараз можна вважати водночас найбільш унікальним та неоднозначним процесом в історії вітчизняного парламентаризму. А комплекс досягнень та проблем кожного політичного волевиявлення в історії нашої держави має стати предметом для фундаментальних аналітичних досліджень не лише науковців, а й політиків та громадян.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Преса України, 1997. — 80 с.
2. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 18 листопада 1993 р. № 3623-XII.
3. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 24 вересня 1997 р. № 541/97-ВР.

4. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 25 березня 2004 р. № 1665-IV.

5. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 18 жовтня 2001 р. № 2766-III.

6. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 17 листопада 2011 р. № 4061-VI.

7. Закон України "Про особливості забезпечення відкритості, прозорості та демократичності виборів народних депутатів України 28 жовтня 2012 року" від 5 липня 2012 р. № 5175-VI.

8. Закон України "Про вибори народних депутатів України": Наук.-практ. коментар / За ред. М. М. Рябця. — К.: Укр. Інформ.-правовий центр, 2002. — 361 с.

9. Медвідь Ф. М., Медвідь Я. Ф. Виборча система України: політико-правові засади генези і становлення // Наук. записки Ін-ту політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — К., 2010. — № 6 (50). — С. 92—100.

10. Медвідь Ф. М., Баран В. В. Вибори народних депутатів України 1994—2007 рр.: політико-правове поле партійної і виборчої систем // Партійна система сучасної України: еволюція, тенденції та перспективи розвитку: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 24—25 листоп. 2011 р. — К.: ІПієНД, 2012. — С. 410—425.

11. Постанова Верховної Ради України "Про проведення всеукраїнського референдуму в питанні про проголошення незалежності України" від 11 жовтня 1991 р. № 1660-XII.

Здійснено ґрунтовний аналіз фундаментальних особливостей передумов та результатів виборів народних депутатів України VII скликання крізь призму історичної еволюції вітчизняної парламентської демократії.

Выполнен обстоятельный анализ фундаментальных особенностей предпосылок и результатов выборов народных депутатов Украины VII созыва сквозь призму исторической эволюции отечественной парламентской демократии.

The detailed analysis of the fundamental features of assumptions and results of elections of deputies of Ukraine from VII convocation through the prism of the historical evolution of national parliamentary democracy made.

Надійшла 28 жовтня 2013 р.